

Bijdrage Carolien Gehrels (vorm Voorzitter TIKI, RVC EBN)

aan Blok 3 - rondetafelgesprek Vast Kamercommissie EZK over "Russisch gas"

Amsterdam, 9 maart 2022

We zijn de afgelopen weken hard geconfronteerd met het feit dat leveringszekerheid en veiligheid zo verweven zijn. Efficiënter, diverser en eigen bronnen ontwikkelen, zei het Internationaal Energie Agentschap al, dat moet de lijn zijn voor het energiebeleid de komende jaren. Autonomer en decentraler, in Europees perspectief, om minder afhankelijk te zijn.

Acuut helpen zaken als het drukken van de energievraag (zie bijvoorbeeld de bijdrage van de NVDE) en het afremmen van de afname van gas, door bijvoorbeeld kolencentrales te heropenen, biomassa bij te stoken, kerncentrales in Duitsland weer te laten draaien. Bedrijven en ook burgers reageren heel snel op prijsprikkels, wat de afname eveneens afremt. Hierover spreken anderen vanmiddag.

Graag geef ik in mijn hoedanigheid als voormalig voorzitter TIKI adviezen over de versnelling van structurele oplossingen, omdat dat urgenter is dan ooit en eveneens vandaag om aandacht en actie vraagt. Het bestrijden van deze energiecrisis is mogelijk een katalysator voor de energietransitie. Als we nu niet snel beslissen, nemen we grote risico's. Inmiddels zijn we drie jaar verder na het afsluiten van het Klimaatakkoord, het TIKI-advies ligt er bijna twee jaar en de goed onderbouwde realistische plannen van de afgelopen jaren zijn niet voor 2030 te realiseren, dachten we tot voor kort. Het moet en kan sneller als we dat met elkaar vinden en willen.

De lange termijn vraagt vandaag om aandacht en actie

1. De plannen voor de energietransitie liggen er (TIKI, MIEK, CES'en, RES'en). Deze dragen bij aan autonomie en decentrale energievoorziening. Versnel de uitvoering. Dat kan door er meer organisatiekracht op te zetten. En te prioriteren. Met veel meer manschappen. Het aanleggen van infra en bijbehorende assets vergt een systeem-aanpak, die anders is dan een beleidsaanpak. Acute en structurele zaken dienen apart belegd te worden. En de structurele opgave is ingewikkelder dan het organiseren van de Olympische Spelen; het kan niet genoeg benadrukt worden hoe groot en ingewikkeld deze transitie is die de energiecrisis kan keren en die ons – anders dan de Olympische Spelen - allen in ons dagelijks leven diep raakt.
2. Uitvoering ligt voor een belangrijk deel bij de staatsdeelnemingen (Tennet, Gasunie, EBN). Leidt deze als rijksoverheid met een sterke hand en bouw een sterke band met hen op. Versnel besluitvorming door ze de opdracht te geven doorbraken in moeilijke dossiers te forceren en marktpartijen op sleeptouw te nemen. Niemand is de baas en niemand dwingt partijen er met elkaar uit te komen. Dat moet anders.
3. Regionale deelnemingen (Stedin, Enexis, Alliander) hebben kapitaal nodig. Neem als rijksoverheid een aandeel en zorg dat financiering geen vertragende factor is. Met de pet langs gaan bij gemeenten (veelal kleine, zonder veel investeringskapitaal) werkt onnodig vertragend.

4. Industrie is vliegwiel van verduurzaming en verdienvermogen en versnelt de energietransitie dankzij haar schaal. Zet met name in op snelle verduurzaming van de maak-industrie die cruciaal is voor Noordwest-europees gebruik, en maak op een zo kort mogelijke termijn maatwerkafspraken die passen binnen de clusterenergiestrategieën en gebruikmaken van onze specifieke karakteristieken (Wind op Zee / H₂ en gunstige ligging haven-industriële complexen).

Morgen zijn er drie zaken in gang te zetten die structureel helpen:

5. Stel als rijksoverheid met onmiddellijke ingang een verbod in op verkoop van strategische energieproducerende installaties en andere assets, zoals AVI's. Dit ter invulling van de ambitie van duurzaamheid, circulariteit en energieproductie vlakbij huis. Zo is bijvoorbeeld de verkoop van AEB morgen te stoppen (met 1,3 Mton goed voor 20% van de benodigde verwerkingscapaciteit in Nederland -en ongeveer 10% van de huidige), maar over enkele weken niet meer. Hier kunt u vandaag politiek initiatief nemen; u kunt zelf met wetgeving komen. Dit laat zien dat we het heft weer in handen nemen en onze leveringszekerheid ook dichterbij huis bevorderen. Tweede voorbeeld van strategische assets zijn de gasopslagen. Houd deze in eigen handen waar mogelijk. Derde voorbeeld: de strategische mijnbouwlocaties (boven- en ondergrondse ruimtes) behouden en opnieuw ontwikkelen tot energiehubs (met waterstof-opslag, wko, geothermie, compressed air etcetera). Pak dit op korte termijn programmatisch aan, om te kunnen sturen. Dat geldt ook voor CCS.
6. Er is een potentieel aan reductie van energie en CO₂ dat onbenut blijft. Spreek dat onmiddellijk aan door de bestaande regelingen ruimhartiger te interpreteren, zodat financiën geen belemmering voor energiebesparing vormen. Het bedrijfsleven weet precies waar snel meters te maken zijn in deze. Elektrificatie leidt vaak tot meer energie-efficiency; ook daarin zijn samen met de industrie significante stappen te zetten.
7. Verzoek de Raad van State om voorlichting op meta-niveau over belangrijkste beleidskeuzes met als doel de energietransitie te versnellen (verkorten procedures en samenwerking daarin, prioritering en posterioritering, marktordening en rollen inzake waterstof – CCS – opschalen groengas – infrastructuur etcetera), tegen de achtergrond van ons energie- en grondstoffen-landschap in Nederland (zie studies als I13050) en te adviseren over de korte en de lange termijn.

Graag ga ik in op nadere vragen en desgewenst kan ik bovenstaande punten toelichten.